

References

1. Bazhenova L.V. (2002), Motivacyya professional'nogo samovospitaniya uchitelya. Programma lichnostnogo orientirovannogo treninga [Motivation of professional teacher self-education. The program of personal oriented training], *Praktychna psichologiya ta social'na robota - Practical psychology and social work*, 1, pp. 36-38
2. Demirdogen U. (2010), Korinnia doslidzhen v (politychnykh) perekonanniakh: Etos, Patos, Lohos i Yelskoho doslidzhennia sponukalnykh komunikatsii [The Roots of Research in (political) Persuasion: Ethos, Pathos, Logos and the Yale Studies of Persuasive Communications], *International Journal of Social Inquiry*, 3(1), pp. 189-201.
3. Kozachenko S. (2011), Cinnisno-smyslova sfera osobystosti majbutn'ogo vchytelya: analiz klyuchovykh ponyat' [Value and semantic sphere of the future teacher personality: the analysis of key concepts], *Pedagogika ta psichologiya - Pedagogy and Psychology*, 589, pp. 74–81
4. Nahorska T. V. (2007), Struktura tekstiv politychnykh promov U. Cherkhilia: linhvorytorychnyi pidkhid [Structure of the text of U. Cherkhil's political speeches: linguistic and rhetoric approach], *Culture of the Black Sea people*, 110, v. 2, pp. 54-56.
5. Sirivlja M. A. (2013), Metody vplyvu na oderzhuvacha v politychnykh tekstakh [Methods of influence on recipient in political texts], *International Journal of Experimental Education*, 12, pp. 49-51.

УДК 373.3.016:003:027.625

РОЛЬ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК У РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Попович Н.Ф.

THE ROLE OF CHILDREN'S LIBRARIES IN THE DEVELOPMENT OF READERSHIP OF JUNIOR SCHOOL AGE CHILDREN

Popovych Nadiya

У статті досліджено роль дитячих бібліотек у розвитку читацької самостійності дітей молодшого шкільного віку, з'ясовано значення дитячих бібліотек як науково-дослідних, інформаційних та консультативних центрів з питань культурного розвитку молодших читачів, визначено специфіку дитячих бібліотек, метою діяльності яких є сприяння реалізації прав користуватися культурними досягненнями, створення умов для залучення дітей до читання, формування та розвитку їхніх духовних та інформаційних потреб, а також інформаційне, наукове, методичне й організаційне забезпечення системи бібліотечного обслуговування дітей. Важливою для дітей молодшого шкільного віку є читацька самостійність, яка полягає у наявності в молодших читачів мотивів, що спонукають їх звертатися до книжок, та сукупності знань, що дозволяють їм реалізувати ці мотиви з найменшою затратою часу й зусиль у зв'язку з певною потребою. Це усвідомлений вибір книги, застосування вмінь і навичок із читання, якими володіють молодші читачі під час діяльності з книгою. Значну роль у розвитку читацької самостійності дітей молодшого шкільного віку відіграють дитячі бібліотеки.

Ключові слова: дитяча бібліотека, бібліотечна діяльність, молодші читачі, читацька самостійність, читацька компетентність.

The article investigates the role of children's libraries in the development of readership of children of junior school age, the importance of children's libraries as research, information and

advisory centers on the issues of cultural development of younger readers has been determined, the specifics of children's libraries are defined, the purpose of which is to promote the exercise of the rights to use cultural achievements, creation of conditions for bringing children to reading, formation and development of their spiritual and informational needs, as well as informational, scientific, methodical and organizational provision of the library service of children.

The purpose of the article is to determine the role of children's libraries in the development of readership of children of junior school age.

Reading independence is important for children of junior school age, which consists in the presence of motives in younger readers that encourage them to turn to books and a set of knowledge that allows them to realize these motives with the least amount of time and effort in connection with a certain need. This is a conscious choice of the book, the use of reading skills and skills that younger readers have when working with a book.

As a result of our research, we came to the conclusion that children's libraries play a significant role in the development of readership of children of junior school age.

Keywords: *children's library, library activity, junior readers, reader autonomy, readership competence.*

Дитячі бібліотеки мають важливе значення як науково-дослідні, інформаційні та консультативні центри з питань культурного розвитку дітей.

Як відомо, спеціалізована бібліотека для дітей – це інформаційний, культурно-освітній заклад, який має спеціалізований фонд документів конкретного читацького спрямування для обслуговування дошкільників, молодших школярів, учнів 5-9 класів, а також організаторів дитячого читання.

Актуальність дослідження полягає в тому, що вивчення ролі дитячих бібліотек у розвитку читацької самостійності дітей молодшого шкільного віку має важливе значення. Адже саме сформованість навичок самостійної роботи з книгою у молодших читачів є однією з передумов їх інтелектуального й духовного розвитку. Метою діяльності дитячих бібліотек є сприяння реалізації прав користуватися культурними досягненнями, створення умов для залучення дітей до читання, формування та розвитку їхніх духовних та інформаційних потреб, а також інформаційне, наукове, методичне й організаційне забезпечення системи бібліотечного обслуговування дітей тощо. Вагоме місце серед завдань, що постають перед дитячими бібліотеками, посідає вивчення проблем педагогіки, соціології та психології читання дітей.

Вивченню різноманітних важливих питань діяльності дитячих бібліотек присвячено ряд досліджень [1; 2; 3; 4; 5].

Метою статті є визначити роль дитячих бібліотек у розвитку читацької самостійності дітей молодшого шкільного віку.

Основу фонду сучасних дитячих бібліотек складає переважно художня, науково-пізнавальна, довідково-енциклопедична та технічна література для дітей, що дає змогу забезпечити як навчальні потреби, так і власні інтереси молодших читачів.

Саме за допомогою різноманітної й цікавої літератури можна розвивати й підтримувати в молодших школярів інтерес до читання.

Читацька самостійність полягає у наявності в молодших читачів мотивів, що спонукають їх звертатися до книжок, та сукупності знань, що дозволяють їм реалізувати ці мотиви з найменшою затратою часу й зусиль у зв'язку з певною потребою. Це усвідомлений вибір книги, застосування вмінь і навичок із читання, якими володіють діти молодшого шкільного віку під час діяльності з книгою.

Показником сформованості у дітей читацької самостійності є знання широкого кола доступних книг, здатність вибирати їх для себе відповідно до власних вподобань і можливостей.

Важливими завданнями у розвитку читацької самостійності дітей є: закріплення і поглиблення читацьких умінь; розширення читацького кругозору; удосконалення вміння користуватися літературознавчими поняттями; стимулювання самовираження у літературній творчості; формування умінь користуватися бібліотекою і її фондом, книжковою картотекою, виставкою тощо.

У реалізації завдань соціального, морально-етичного й естетичного розвитку дітей молодшого шкільного віку доцільно спиратися на виховний потенціал дитячих книжок.

Для цілеспрямованого виховання кваліфікованого читача треба, щоб молодші школярі мали можливість працювати з окремими маленькими книжечками, які вони самостійно вибирають за певною темою, жанром чи автором. Адже без цього вони не зможуть навчитися орієнтуватися у новій книзі, аналізувати книгу цілісно як об'єкт інформації й культури. У результаті опрацювання дитячої книжки молодші читачі набувають умінь працювати з новим текстом відповідно до мети його читання.

Для молодших школярів дуже важливими є набутки самостійного позакласного читання. За останні роки видано чимало хрестоматій для позакласного читання учнів початкових класів, які містяться у фондах дитячих бібліотек.

На сьогоднішній день працівники дитячих бібліотек багато роблять для того, щоб підвищити інтерес дітей до читання: упроваджують інноваційні технології, проявляють нові ініціативи, використовують сучасні електронні й комп'ютерні засоби, вивчають міжнародний досвід.

Дитячі бібліотеки сприяють вихованню й загальному розвитку молодших школярів через залучення їх до читання, проведення масових заходів, популяризацію книги, прищеплення любові до друкованого слова, виховання культури читання тощо.

Важливими завданнями працівників дитячих бібліотек є: навчити дітей любити книгу, вміти користуватися бібліотекою та її фондами, системою каталогів і картотек, довідковою літературою, тематичними папками, періодичними виданнями.

Спілкування молодших читачів з книгами допомагає їм оволодіти певними знаннями, засвоїти досвід попередніх поколінь, прилучитися до культурних надбань. Читаючи книжки, розглядаючи малюнки, діти знайомляться з навколишнім світом. Дуже важливо, щоб кожна дитяча книжна була добре ілюстрована.

Читання має важливе значення у збагаченні духовного світу дітей.

Книга відіграє велику роль у навчанні, розвитку, вихованні молодших школярів, але тільки тоді, коли діти вміють з нею працювати, вміють її читати.

Читання – складний процес, що потребує постійної уваги, напруги розумових сил, а головне – бажання.

Від уміння читати, розуміння прочитаного залежить й інтелектуальний розвиток дітей.

Систематичне виховання кваліфікованого читача, гармонійно розвиненої особистості є одним із пріоритетних завдань дитячих бібліотек.

Читання – одне з основних джерел отримання дітьми знань.

Сутність читання полягає у своєрідному діалозі між дитиною і книгою. Такий діалог потребує старанності, розумової діяльності. Він сприяє засвоєнню знань і надає незабутніх вражень.

Дітям з раннього віку слід прищеплювати любов до книги, вчити нею користуватися.

Книги допомагають виховати вдумливих, інтелектуально й творчо розвинених учнів.

Література, яка всіма засобами словесного мистецтва діє на почуття й розум молодших читачів, допоможе розвинути в них найкращі риси характеру.

За допомогою книжок у дітей формуються погляди, судження, почуття й поведінка.

Літературні твори закладають основи розвитку особистості, розвивають почуття гармонії й краси, уяву, фантазію, а також формують життєві цінності. Добрі почуття формуються в дитині від книги до книги шляхом постійного читання багатьох і різноманітних книжок.

Інтерес до самостійного читання у дітей пробуджується саме в початкових класах, і його необхідно постійно розвивати і підтримувати.

Однією з важливих функцій самостійного читання є пізнавально-інформаційна.

Твори на історичну тематику розкривають читачам картини минулого.

Книги про природу розширюють світогляд дітей, прищеплюють їм любов до всього живого.

Твори про тварин виховують у молодших читачів гуманність, доброзичливе ставлення до тварин.

З книжок діти дізнаються про виникнення писемності, розвиток друкарства, створення книги, бібліотечну справу тощо.

Твори про реальний навколишній світ, написані в доступній і зрозумілій для дітей формі, збагачують дитячий світ, роблять його змістовнішим.

Книги сприяють вихованню високих моральних якостей, загальнолюдських цінностей, любові до рідного краю, рідної мови, формуванню екологічної культури тощо.

У дитячих бібліотеках молодші школярі мають змогу ознайомитися з різноманітними творами для дітей Т. Шевченка, Л. Глібова, І. Франка, Олени Пчілки, Лесі Українки, Олександра Олеся, П. Тичини, М. Рильського, Остапа Вишні, М. Трублаїні, О. Копиленка, Марійки Підгірянки, М. Познанської, Н. Забіли, О. Іваненко, А. Малишка, Ю. Збанацького, М. Стельмаха, П. Воронька, В. Симоненка, Д. Павличка, Л. Костенко, І. Драча, М. Вінграновського, Григора Тютюнника, В. Близнеця, Є. Гуцала, Д. Білоуса, В. Сухомлинського, В. Нестайка, Т. Коломієць, Грицька Бойка, О. Буценя, А. Костецького, В. Лучука, Д. Чередниченка, А. Качана, М. Слабошпицького, В. Скуратівського, В. Скомаровського, А. М'ястківського, Ю. Ярмиша, М. Сингаївського, І. Калинця, І. Жиленко, В. Ладижця, С. Жупанина, Г. Малик, Л. Повх та ін.

У дитячих бібліотеках молодші читачі також можуть ознайомитися з дитячими творами письменників діаспори: О. Кобця, Катерини Перелісної, Р. Завадовича, Л. Полтави, В. Вовк, Д. Чуба, І. Качуровського, І. Боднарчука та ін.

Читацька компетентність дітей молодшого шкільного віку – це володіння комплексом читацьких знань, умінь та навичок, які дають можливість учням свідомо здійснювати пошук книжок, відбір інформації для виконання навчально-пізнавальних завдань тощо. Читацька компетентність молодших школярів полягає у сформованості повноцінної навички читання, розумінні текстів різних жанрів, обізнаності з доступним дітям цього віку колом читання, сформованості особистісних суджень щодо прочитаного.

Діяльність дитячих бібліотек передбачає своєрідний синтез педагогічної, освітньої, культурної та самоосвітньої діяльності дітей. Перед дитячими бібліотеками стоять такі важливі взаємопов'язані завдання, як сприяти засвоєнню дітьми кращих зразків вітчизняної й світової культури та допомагати у формуванні особистого естетичного смаку дитини. Ці завдання виконуються сучасними дитячими бібліотеками комплексно, із застосуванням широкого спектру тематики, форм і прийомів популяризації дитячих книг, методик виховного впливу, технічних інновацій. Важливо формувати орієнтовану на загальнолюдські цінності особистість. У бібліотеці кожна дитина повинна мати можливість розкрити свої творчі здібності, реалізувати спроби в літературній творчості, мистецтві, а також розширити читацький кругозір, сферу своїх захоплень.

Бібліотечним працівникам слід враховувати вікові характеристики потенційної аудиторії запланованих заходів, індивідуальної роботи з користувачами. Зокрема, література для молодших читачів з мистецтва потребує врахування особистісних інтересів дітей, стійких стереотипів у сприйнятті певних напрямків, жанрів. Активними читачами книг з різних видів мистецтва є діти, які мають талант, творчий хист, пізнавальний інтерес до мистецтва: учні музичних, художніх шкіл, шкіл естетичного виховання, учасники самодіяльних театральних, хореографічних та вокальних колективів, гуртків художнього читання.

Бібліотекарі планують певну систему заходів, які допоможуть дітям поглибити свої знання в галузі мистецтва, сформувані естетичні смаки, розвинути творчі обдарування. У проведенні цих заходів бібліотекарям допомагають працівники музичних шкіл, шкіл мистецтв, будинків культури, музеїв, керівники гуртків дитячої творчості та ін. Дитячі бібліотеки при цьому повинні бути орієнтовані на вивчення і врахування інтересів дітей. Пропоновані форми й зміст бібліотечної роботи мають враховувати рівень естетичного розвитку дітей.

У сфері бібліотечної роботи наявні форми, спрямовані на формування первинного уявлення дітей про прекрасне, про мистецькі жанри й напрямки, на поглиблене вивчення мистецтва, художньої літератури, на стимулювання власної творчості дитини. Бібліотека має можливість не тільки допомагати дітям в освоєнні естетичних знань, а й інтегрувати ці знання, поєднати їх в цілісному естетичному світогляді дитини.

Одне з провідних місць у вихованні дітей посідає естетичне виховання. Основи естетичної культури особистості, як відомо, закладаються в дитинстві, тому естетичне виховання молодших читачів має важливе значення. Саме в молодшому шкільному віці здійснюються перші свідомі кроки в світ прекрасного.

Естетичне виховання в бібліотеці ґрунтується насамперед на читанні книг. Ознайомлення з численними книгами про мистецтво, його кращими творами спонукає молодших читачів до поглибленого вивчення специфіки художньої творчості, життя й діяльності видатних письменників, художників, музикантів, допомагає зрозуміти особливості різних видів мистецтва тощо. Читання не лише викликає певні почуття, роздуми, а й спонукає до реалізації й розвитку творчого потенціалу особистості. Важливо, щоб читання було систематичним.

З допомоги фахівців діти пізнають красу й естетичну цінність мистецького твору. Бібліотечна діяльність дає широкі можливості для організації естетичного виховання шляхом створення різних об'єднань за інтересами, залучення дітей до художньої творчої діяльності, підготовки та проведення масових заходів тощо.

Керівники дитячого читання, які мають найбільший вплив на розвиток читацької самостійності дітей, становлять окрему групу користувачів дитячої бібліотеки і потребують від неї інформаційної підтримки своєї діяльності. Це вчителі, вихователі, викладачі творчих дисциплін, керівники гуртків та дитячих художніх колективів та ін.

У дитячих бібліотеках слід систематично готувати різноманітні виставки. Необхідно продумати не тільки тематику, а й послідовність виставок, зв'язок книги та ілюстративного матеріалу (образотворчого, музичного). Це можуть бути виставки, присвячені видатним особистостям, окремим періодам у розвитку мистецтва, різним видам мистецтва певних країн тощо.

За допомогою книжкових виставок діти дізнаються про те, що дитяча література різноманітна, кожен може задовольнити свої пізнавальні інтереси, з книжкою можна цікаво проводити своє дозвілля.

До кола читання молодших читачів входить пізнавальна література, в якій у доступній та образній формі відтворюються ті чи інші факти науки, історії, розвитку суспільства й людської думки. Така література сприяє розширенню кругозору дітей.

Теми у науково-пізнавальних творах розкриваються з історичних позицій, у розвитку та в логічному взаємозв'язку. Важливо стимулювати дітей до освоєння спеціальної довідкової літератури, а також розвивати в них уміння користуватися енциклопедіями, словниками, довідниками з різних галузей знань. Слід сприяти створенню у дітей чіткого уявлення про систему довідкових посібників.

Основні особливості науково-пізнавальної літератури: текст наукового стилю; вживання термінів; значна кількість ілюстрацій (малюнки, схеми, таблиці тощо). Автори науково-пізнавальних книжок є не тільки письменниками, а й науковцями, адже вони повинні достовірно пояснити дітям різні наукові поняття.

Без читання науково-пізнавальних творів неможливе становлення кваліфікованих молодших читачів, розширення їх кругозору з різних галузей знань.

Пізнавальними для дітей є матеріали рубрик, які є в дитячих журналах «Пізнайко», «Барвінок», «Юний натураліст», «Юний технік» та ін.

За останні десятиліття у дитячих бібліотеках з'явилося чимало дитячих журналів для молодших школярів. На це слід звертати увагу й учителям початкових шкіл в організації класного та позакласного читання учнів.

Одним із напрямів розвитку читацької самостійності є формування умінь користуватися бібліографічними покажчиками, картками каталогів, орієнтуватися у принципах розміщення книжок на стелажах. Важливо також формувати в молодших школярів уміння користуватися довідковою літературою, орієнтуватися у структурі дитячих енциклопедій, довідників тощо.

Загалом необхідно систематично передбачати актуалізацію досвіду самостійного читання дітей молодшого шкільного віку, мотивувати їх до спілкування з книгою.

Уміння ефективно використовувати свій вільний час сьогодні є важливим показником формування загальної культури особистості, а дозвілля в бібліотеці залишається в числі найбільш продуктивних та ефективних.

Отже, дитячі бібліотеки відіграють значну роль у розвитку читацької самостійності дітей молодшого шкільного віку. У результаті ефективної бібліотечної діяльності відбувається становлення кваліфікованого молодшого читача, який здатний до самостійної читацької діяльності, активізується його мовленнєвий, літературний та інтелектуальний розвиток, формуються морально-естетичні уявлення та поняття, виховується потреба у систематичному читанні тощо. Від дитячих бібліотек значною мірою залежить, чи полюблять діти читання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні інноваційних технологій розвитку інтересу до читання молодших читачів.

Список використаних джерел

1. Гажаман Н.О. Рекомендаційно-бібліографічна діяльність бібліотек для дітей, її важливість та особливості на сучасному етапі / Н. О. Гажаман // Сучасна дитина та бібліотека: перспективи та проблеми розвитку відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей, 7-10 жовтня 2014 р. – К., 2014. – С. 226-246.

2. Красножон В. М. Віртуальні сервіси бібліотек України для дітей у системі сучасного інформаційного простору / В. М. Красножон // Сучасна дитина та бібліотека: перспективи та проблеми розвитку відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей, 7-10 жовтня 2014р. – К., 2014. – С.31-49.

3. Лепілка О. Г. Сучасна дитина та медіаосвіта / О. Г. Лепілка, Н. А. Журавська // Сучасна дитина та бібліотека: перспективи та проблеми розвитку відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей, 7-10 жовтня 2014 р. – К., 2014. – С.63-68.

4. Тацакович І. Я. Бібліотека як осередок гуманістичного виховання та розвитку дитини / І. Я. Тацакович // Сучасна дитина та бібліотека: перспективи та проблеми розвитку відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей, 7-10 жовтня 2014 р. – К., 2014. – С. 98-114.

5. Шемота О. С. Роль дитячої бібліотеки у створенні соціокультурного дозвілля / О. С. Шемота // Сучасна дитина та бібліотека: перспективи та проблеми розвитку відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей, 7-10 жовтня 2014 р. – К., 2014. – С. 82-86.

References

1. Hazhaman N. O. (2014), Rekomendatsiino-bibliohrafichna diialnist bibliotek dlia ditei, yii vazhlyvist ta osoblyvosti na suchasnomu etapi [The reference and bibliographic activity of libraries for children, its importance and features at the present stage], Contemporary Child and Library: Prospects and Problems of Relations Development: Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of Directors of Oblast Libraries for Children, October 7-10, 2014, Kyiv, pp. 226-246.
2. Krasnozhon V. M. (2014), Virtualni servisy bibliotek Ukrainy dlia ditei u systemi suchasnoho informatsiinoho prostoru [Virtual services of libraries of Ukraine for children in the system of modern information space], Contemporary Child and Library: Prospects and Problems of Relations Development: Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of Directors of Oblast Libraries for Children, October 7-10, 2014, Kyiv, pp. 31-49.
3. Lepilkina O. H., Zhuravs'ka N. A. (2014), Suchasna dytyna ta mediaosvita [Modern child and media education], Contemporary Child and Library: Prospects and Problems of Relations Development: Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of Directors of Oblast Libraries for Children, October 7-10, 2014, Kyiv, pp. 63-68.
4. Tatsakovych I. Ya. (2014), Biblioteka yak osередok humanistychnoho vykhovannia ta rozvytku dytyny [Library as the center of humanistic education and child development], Contemporary Child and Library: Prospects and Problems of Relations Development: Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of Directors of Oblast Libraries for Children, October 7-10, 2014, Kyiv, pp. 98-114.
5. Shemota O. S. (2014), Rol dytiachoi biblioteki u stvorenni sotsiokulturnoho dozvillia [The role of the children's library in creating socio-cultural leisure], Contemporary Child and Library: Prospects and Problems of Relations Development: Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of Directors of Oblast Libraries for Children, October 7-10, 2014, Kyiv, pp. 82-86.

УДК 37.091:159.923

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ: ВНУТРІШНІ ПЕРЕДУМОВИ

Пророк Н.В.

DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL CULTURE OF EDUCATION WORKERS INNER PRECONDITIONS

Prorok Nataliia

У статті представлено результати теоретико-емпіричного дослідження психологічної культури працівників освіти. Розглянуто сутність цього психологічного явища. Показано, що психологічна культура є одним із аспектів процесу формування професіоналізму, компетентності, професійної зрілості. Найбільш інтенсивно цей процес відбувається в професійній і самоосвітній діяльності та в ході саморозвитку. Визначено, що потреба в психологічній культурі виникає тоді, коли у людини в процесі її професійної діяльності накопичується низка проблем, рішення яких вимагає наявність психологічних знань і вмій працювати із врахуванням психологічного чинника (психологічної реальності). Розглянуто внутрішні психологічні передумови плідотної роботи з розвитку психологічної культури.